

Reformas estatutarias e financiamento autonómico

& *Resumo/Abstract: O traballo repasa os efectos das reformas estatutarias —nomeadamente de Cataluña— sobre o modelo de financiamento autonómico nos ámbitos da autonomía, da suficiencia, da nivelación e das relacións entre administracións descentralizadas e central. Conclúese que as reformas introducen confusión e inestabilidade para a definición do novo modelo, pero sen conseguir determinalo, aínda que si condicionalo: o debate sobre o grao e instrumentos da autonomía financeira, sobre o contido da suficiencia, sobre o carácter absoluto ou parcial da nivelación, ou sobre a profundidade da solidariedade continuará nun foro multilateral no que terá preeminencia o Goberno central.&*

& *Palabras clave: Goberno autonómico, descentralización, financiamento*

1. INTRODUCCIÓN

O ámbito económico-financieiro do estado das autonomías construíuse desde o comezo, no réxime común, por medio de regras de carácter universal, que eran pactadas ou aprobadas en órganos con presenza do conxunto das comunidades autónomas afectadas. Esta condición multilateral era compatible con iniciativas de raíz específica¹, coa inclusión no sistema finalmente adoptado de prescricións de interese particular para algunha comunidade, co nesgo especial de Canarias ou coa existencia de avances opcionais, que podían ou non ser adoptados polas comunidades autónomas²; así como coa bilateralidade informal e a progresiva construción de instrumentos de relación particulares das comunidades coa administración central. Tamén debemos subliñar a existencia de previsións estatutarias³ con capacidade de condicionar o modelo, pero que non se facían efectivas. As posibilidades abertas pola Constitución do 79, que só determina principios de actuación, foron parcialmente pechadas pola lei orgánica prevista no artigo 157.3 da mesma (LOFCA). Era o Consello de Política Fiscal e Financeira, no que participaban a Administración Xeral do Estado e as administracións autonómicas, o que tiña a tarefa de definir as regras finalmente vixentes en cada período. Esta deslegalización das relacións entre a Facenda Central e as comunidades permitía a evolución do modelo e a corrección dos seus desequilibrios máis evidentes. Na última das reformas, a do ano 2001, a vontade do Goberno de España por dotar ao sistema de permanencia conduciu á súa tramitación como lei (Lei 21/2001).

A reforma recente do Estatuto de autonomía de Cataluña (ECA) tiña a intención declarada de modificar a forma de determinar o sistema de financiamento autonómico para producir efectos no seu contido e, polo tanto, no seu rendemento. Trataríase (Institut d'Estudis Autònoms, 2003: 166) de «que os estatutos poidan ser os protagonistas da determinación da facenda autonómica, con plena capacidade para definir os seus elementos. Será a partir de aquí cando poderá entrar en xogo a Lei orgánica...». Polo tanto, o estatuto, que ten rango de lei orgánica e forma parte do bloque de constitucionalidade, establecería previsións que limitarían o campo de acción do lexislador estatal na LOFCA ou lei similar. O bilateral e potencialmente plural —pois cada estatuto establecería previsións non necesariamente coincidentes— sería antes e estaría por riba do xeral, contradicindo non só a letra e o espírito da Constitución no que atinxe aos principios de solidariedade e coordinación do 79, senón tamén a xurisprudencia do Tribunal Constitucional (véxase Rodríguez Bereijo, 2006), que ten sentado a prevalencia da LOFCA en caso de conflito con algún estatuto sobre esta materia (véxase, por exemplo, a STC 85/1994).

É ben coñecido que, ao longo da súa tramitación, o proxecto de estatuto catalán experimentou alteracións de calado, pero tamén que serviu de referencia, máis ou menos próxima, a reformas estatutarias noutras comunidades. Podemos adiantar que, no ámbito que nos ocupa, os diversos estatutos reformados quebran o anterior silencio en relación co modelo de financiamento para adiantar regras que condicionan o deseño global, tentando, por esta vía, garantir mellores condicións para esa comunidade autónoma específica.

Interésanos coñecer os efectos de tales pretensións, tomándoas en serio, así como se esas regras chocan coa arquitectura constitucional, se son xeneralizables e se producen modelos diferentes. Organizaremos as indagacións en tres grandes ámbitos: autonomía financeira, suficiencia e solidariedade e relacións coa Administración Xeral do Estado. Utilizaremos neste traballo as reformas dos estatutos de autonomía da C.A. de Valencia⁴, C.A. de Cataluña, C.A.

de Andalucía, C.A. de Aragón, C.A. de Baleares, C.A. de Canarias, C.A. de Castela-A Mancha e C.A. de Castela-León, aprobados ou en fase avanzada de tramitación.

2. A AUTONOMÍA FINANCEIRA DAS COMUNIDADES AUTÓNOMAS: A CONFIGURACIÓN DUN ESPAZO TRIBUTARIO PROPIO

2.1. O espazo tributario propio

Nesta vaga de reformas estatutarias hai, en relación coa autonomía financeira das comunidades, dous exemplos extremos. O Estatuto de Valencia inclúe como principio fundamental a aceptación acrítica da arquitectura existente ata o momento, prevalecendo a LOFCA sobre as prescricións estatutarias. Só paga a pena indicar a referencia á creación dun Servizo Tributario Valenciano, «en réxime de descentralización funcional».

Os novos estatutos de Cataluña e Andalucía (EAN), así como, nun grao lixeiramente menor, os de Baleares, Aragón ou Castela-A Mancha, procuran delimitar un espazo fiscal propio con fronteiras definidas, introducindo elementos de novidade na regulación do ámbito económico financeiro⁵.

O principio de autonomía financeira (ECA 201, EAN 175) concrétase na «capacidade para determinar o volume e a composición dos seus ingresos no ámbito das súas competencias financeiras, así como para fixar a afectación dos seus recursos ás finalidades de gasto que decida libremente» (ECA, 203). En suma, espazo tributario propio e autonomía de gasto como elementos constitutivos dese principio básico. A autonomía de gasto non foi fonte de dificultades ata hai pouco tempo, cando a lexislación sobre estabilidade orzamentaria limitou o exercicio de competencias autonómicas; porén, a autonomía tributaria si ten amosado eivas notables, polo que é neste ámbito no que se concentran as innovacións.

Como configurar un espazo tributario propio?

- a) En primeiro lugar, asumindo a competencia para establecer tributos propios, con pleno dominio normativo sobre os mesmos.
- b) En segundo lugar, establecendo a capacidade para regular «a participación no tipo impositivo, as exencións, as reducións e as bonificacións sobre a base imponible e as deducións sobre a cota» (ECA, 203.3) nos tributos cedidos total ou parcialmente. Mesmo na disposición adicional undécima se recolle a demanda de regulación de certas operacións en fase retalista, «no marco das competencias e da normativa da Unión Europea», tanto en IVE como en certos IIEE. Este exercicio da capacidade normativa é, nos ámbitos indicados, absoluto para os tributos totalmente cedidos e, «de ser o caso», para os de cesión parcial, sempre dentro das competencias do Estado e da Unión Europea e con base nos principios de equidade e eficiencia.
- c) En terceiro lugar, determinando as porcentaxes de cesión dos rendementos para cada un dos tributos parcialmente cedidos (ECA, disposición adicional)⁶.
- d) En cuarto lugar, consolidando un espazo autónomo de xestión, recadación, liquidación, inspección e revisión das reclamacións, que é total para os tributos propios e cedidos totalmente —neste último caso por delegación do estado—⁷, e que dependerá da atribución que poida eventualmente facer a Administración Tributaria do Estado, que é a quen lle corresponde para os cedidos parcialmente. Ese espazo autónomo terá unha conformación institucional por medio dunha axencia tributaria que, en Cataluña, deberá tramitarse no prazo dun ano. Constituirase, ademais, un consorcio ou ente equiva-

lente, paritario entre a AEAT e a AT da comunidade autónoma, que poderá eventualmente transformarse na Administración Tributaria da comunidade autónoma⁸.

2.2. A avaliación da reforma

A reforma dos estatutos emprende a tarefa de levar ás normas básicas das comunidades o que xa existía previamente en forma de lei orgánica do Estado; tamén a de facer explícitas algunhas previsións en materia de autoorganización neste eido (as axencias tributarias) que precisaban simplemente unha aprobación parlamentaria, sen necesidade de agardar á reforma estatutaria. Pero, adicionalmente, as reformas introducen elementos que chocan coa distribución competencial establecida e coa lóxica dun esquema de raizame federal. Certo é que, cando a regulación proposta desborda o marco competencial das comunidades autónomas, utilízanse cautelas diversas, como a remisión a normas xerais. Esta técnica normativa presenta dificultades evidentes: a inclusión no estatuto introduce unha dose de rixidez excesiva, que leva a consignar na mesma norma mecanismos de flexibilización que xeran unha regulación contraditoria e, polo tanto, inútil, a non ser como elemento condicionante da acción da Administración Central⁹; recóllense tamén nos estatutos outras previsións con finalidade similar (condicionar ou determinar a acción do Estado), sen que poidan ser aplicadas automaticamente, precisando da mediación de leis do Estado.

Os elementos máis problemáticos son os seguintes:

1. **As porcentaxes de cesión dos tributos parcialmente cedidos (IVE, IRPF e os impostos especiais).** Na DA 7^a do ECA determínase que o «alcance e condicións da cesión serán establecidos pola Comisión Mixta á que se refire o artigo 210... O Goberno tramitará o acordo da Comisión como proxecto de lei». A Comisión é paritaria e o seu réxime de funcionamento establécese por acordo entre as partes. Nas disposicións adicionais seguintes fíxanse, con todo, porcentaxes de cesión (50% para o IRPF e o IVE, 58% para os impostos especiais), por máis que se teña a cautela de indicar que será o primeiro proxecto de lei de cesión de impostos aprobado a partir da entrada en vigor do estatuto o que determinará realmente esas cifras. Ademais, a modificación das devanditas porcentaxes non se considerará reforma estatutaria.

O galimatías regulador debe ser entendido como a posición inicial da C.A. de Cataluña para a negociación do novo modelo de financiamento autonómico, con marxes de variación implícitas. Xa temos indicado (Fdez. Leiceaga, 2006) que esa posición, en si mesma, non nos parece preocupante. A ganancia de autonomía financeira das comunidades autónomas é un factor positivo para aumentar o grao de responsabilidade sobre as súas decisións e de transparentar o custo das mesmas diante dos cidadáns (para unha avaliación coincidente, véxase González Calbet, 2007).

As novas porcentaxes de cesión previstas no Estatuto catalán producen efectos positivos intensos sobre estes parámetros. Distinguindo entre autonomía (que inclúe as participacións territorializadas¹⁰) e responsabilidade (que esixe ter capacidade normativa), observamos no cadro adxunto¹¹ a ganancia relevante para o primeiro factor e moderada para o segundo. En todo caso, a marxe para avanzar na responsabilidade aínda é notable, pois o coeficiente medio para o conxunto das comunidades autónomas sitúase no 0,53 e só Madrid supera o 0,7. En autonomía, o coeficiente global aproxímase á unidade e hai varias comunidades autónomas que superan este linde (Illas Baleares e Madrid —como xa sucedía no actual modelo—, Cataluña e Valencia). Polo tanto, a evo-

lución futura do sistema debería incidir sobre o nivel de responsabilidade, trasladando capacidade normativa ás comunidades autónomas nos impostos parcialmente cedidos que gravan o consumo (IVE e impostos especiais).

CADRO 1. COMUNIDADES AUTÓNOMAS.
CAMBIOS NO GRAO DE AUTONOMÍA E RESPONSABILIDADE

ANO 2004	índices situación			novas porcentaxes			cambios nos índices	
	1	2	3	1	2	3	1	2
comunidade autónoma							%	
CATALUÑA	0,85	0,55	0,29	1,12	0,68	0,29	31,05	24,20
GALICIA	0,52	0,28	0,14	0,70	0,35	0,14	34,05	25,65
ANDALUCÍA	0,58	0,33	0,20	0,75	0,40	0,20	29,96	20,10
ASTURIAS	0,62	0,35	0,17	0,83	0,45	0,17	34,03	26,82
CANTABRIA	0,61	0,36	0,20	0,80	0,44	0,20	31,69	23,23
LA RIOJA	0,60	0,37	0,20	0,79	0,46	0,20	31,26	23,54
MURCIA	0,66	0,37	0,22	0,86	0,45	0,22	30,52	20,70
C.VALENCIANA	0,77	0,47	0,29	1,00	0,57	0,29	29,37	20,38
ARAGÓN	0,69	0,41	0,21	0,91	0,52	0,21	32,55	25,07
CASTELA-A MANCHA	0,54	0,28	0,16	0,71	0,35	0,16	32,67	22,61
CANARIAS	0,32	0,30	0,15	0,40	0,38	0,15	27,47	26,69
ESTREMADURA	0,39	0,19	0,10	0,53	0,24	0,10	34,07	23,90
ILLAS BALEARES	1,08	0,53	0,31	1,43	0,65	0,31	32,82	21,82
MADRID	1,01	0,71	0,37	1,32	0,88	0,37	30,44	24,84
CASTELA E LEÓN	0,57	0,32	0,17	0,76	0,39	0,17	32,84	24,05
TOTAL	0,70	0,43	0,24	0,92	0,53	0,24	31,04	23,30

1. Autonomía 2. Responsabilidade 3. Xestión

ELABORACIÓN PROPIA

A diferenza entre comunidades autónomas nos dous índices, correlacionada directamente coa súa capacidade fiscal, é o resultado inevitable dunha cesión homoxénea. Con todo, as comunidades con menos autonomía e responsabilidade son as que maiores ganancias relativas amosan en cada índice. A variabilidade que persiste debe ser integrada na análise da suficiencia dinámica das comunidades, na medida en que algunhas dependerán máis que outras da evolución dos ingresos globais. Sen dúbida, a negociación multilateral, que necesariamente precederá á aprobación dunha cesión homoxénea ao conxunto das comunidades autónomas de novas fraccións dos rendementos dos tributos, modulará as determinacións do Estatuto catalán, tendo en conta intereses máis amplos e plurais.

2. O alcance da capacidade normativa nos tributos parcialmente cedidos. A regulación do contido da capacidade normativa para o IRPF non constitúe un problema, por máis que deba ser obxecto de negociación multilateral. Nos impostos sobre o consumo hai que atender aos condicionantes que impón a homoxeneización fiscal europea,

que limita o exercicio da capacidade normativa. Algúns autores (por exemplo Álvarez García e Cantarero, 2006) apostan pola posibilidade de determinación conxunta polas comunidades autónomas dos tipos aplicables. Sen descartar esta fórmula innovadora, que poñería en marcha mecanismos de cooperación horizontal entre comunidades, hoxe inexistentes, posiblemente lles outorgue máis responsabilidade ás comunidades e a posibilidade de modular, entre certas marxes de folgura limitada, o IVE aplicable en fase minorista no seu territorio, avanzando no fraccionamento efectivo do actual tributo en dous e asignándolle cada un a unha xurisdición diferente (para unha posición similar véxase Fdez. Leiceaga, 2006, ou De la Fuente e Gundín, 2007). A diferenza en estrutura produtiva, padrón de consumo e incidencia do consumo por non residentes entre comunidades dificultaría a adopción de decisións comúns.

3. A creación dun consorcio entre administracións tributarias no prazo de dous anos e o establecemento de colaboración coa AEAT para os impostos compartidos. Indicamos antes que a creación dunha axencia tributaria non precisa de mandato estatutario en ningunha comunidade autónoma. É unha fórmula de autoorganización no ámbito da xestión tributaria moi razoable, á luz da experiencia española e internacional. Tamén entra dentro do sensato que se instrumenten fórmulas de colaboración entre axencias tributarias que operan sobre un mesmo territorio —sobre as mesmas bases fiscais— para facilitar o fluxo de información e optimizar esforzos. Desde a perspectiva autonómica, as iniciativas que permitan mellorar a participación na xestión dos tributos que teñen atribuídos deben ter unha cualificación positiva.

A dificultade das propostas catalá e balear (e, nun grao menor, da andaluza) nace do seu carácter unilateral e da vontade escasamente disimulada de facer desaparecer a termo as operacións da AEAT nas comunidades, creando consorcios de base rexional con participación de ambas as administracións, que substituirían ás administracións tributarias existentes. A desrexionalización dos activos dos individuos, a mobilidade crecente nun exercicio económico e os cambios de residencia fiscal ao longo da vida, a superación polas empresas da referencia autonómica, con propiedades e establecementos dispersos avogan por unha centralización da xestión tributaria, que redunde nunha mellor información e na explotación de economías de escada (como se pode comprobar nos traballos recollidos en Bosch e Durán, 2005). Unha axencia tributaria española profesional para a xestión dos impostos comúns e dos compartidos, con presenza nos seus órganos reitores de todas as comunidades autónomas, co grao de descentralización compatible cun funcionamento eficaz, é unha fórmula máis adecuada. Posiblemente levaría a termo, por razóns de eficiencia, a xestión en moitas autonomías dos tributos completamente cedidos ás comunidades.

3. SUFICIENCIA E NIVELACIÓN

3.1. A suficiencia

Comecemos por unha constatación: todas as comunidades autónomas desexan inscribir no texto das súas normas básicas a garantía de obtención de recursos suficientes, por máis que poidan discrepar da significación deste concepto. En todas elas, a suficiencia obtense grazas a unha combinación, en doses diversas, de recursos de xeración propia e da participación —en positivo ou en negativo— en ingresos da Facenda Central, como lle corresponde a un

esquema de características federais. Xa que logo, o espiñazo da suficiencia é a determinación das necesidades de gasto, punto de partida de todos os modelos de financiamento ata o presente. Cada comunidade autónoma quere inscribir no texto estatutario os criterios de cálculo das súas necesidades que mellor se axustan ao seu perfil específico, como veremos. Neste eido, prodúcense notables e variadas innovacións. A comparación entre os textos catalán e andaluz resulta de interese por estar situadas con nitidez as comunidades autónomas respectivas a ambos os lados da media en renda por habitante.

CADRO 2. VARIABLES PARA A DETERMINACIÓN DAS NECESIDADES DE GASTO

CATALUÑA

1. POBOACIÓN corrixida por: custos diferenciais porcentaxe poboación inmigrante
2. DENSIDADE POBOAC.
3. DIMENSIÓN NÚCLEOS URBANOS
4. POB. EN SITUACIÓN DE EXCLUSIÓN SOCIAL
5. CAPACIDADE FISCAL
6. NON DISCRIMINACIÓN

ANDALUCÍA

1. POBOACIÓN REAL EFECTIVA
2. POBOACIÓN PROTEXIDA, cando proceda
3. EVOLUCIÓN POBOACIONAL
4. CUSTOS DOS SERVIZOS

ARAGÓN

1. ESFORZO FISCAL
2. ESTRUTURA TERRITORIAL E POBOAC.:
 - Avellentamento
 - Dispersión
 - Baixa densidade de poboación
 - Desequilibrios territoriais

C-A MANCHA

1. CONDICIÓNS DE IGUALDADE
2. PROCESO DE CONVERXENCIA

C-LEÓN

1. NON DISCRIMINACIÓN
2. SANIDADE:
 - Baixa densidade
 - Dispersión
 - Baixa densidade
 - Avellentamento

BALEARES

1. FEITO DIFERENCIAL INSULARIDADE
2. POBOACIÓN REAL EFECTIVA
3. EVOLUCIÓN POBOACIÓN

CANARIAS**ASIGNACIÓNS COMPLEMENTARIAS**

Sobrecostos condición ultraperiférica

Déficit prestación servizos por:

- Factor poboacional
- Características diferenciais economía canaria
- Fragmentación territorial

C.VALENCIANA**1. CRITERIOS DE POBOACIÓN****2. TRANSFERENCIAS:**

- Custo efectivo
- Equiparación niveis de servizos

ELABORACIÓN PROPIA

O Estatuto de Cataluña establece para a facenda autonómica a aplicación dun principio de suficiencia (ECA 201, 202), definido como a capacidade de dispoñer dos fondos que permitan un axeitado exercicio do autogoberno, dado o nivel dos servizos e as competencias asumidas. O Estatuto de Andalucía (EAN 175.2) é aínda máis explícito: «A Comunidade Autónoma de Andalucía dispoñerá dos recursos necesarios para atender de xeito estable e permanente ao desenvolvemento e execución das súas competencias, para que quede garantido o principio de igualdade no acceso e prestación de servizos e bens públicos en todo o territorio español». Alén da pertinente estabilidade de recursos é interesante salientar a referencia ao principio de igualdade no conxunto de España.

A norma básica catalá concreta, por medio dun procedemento complexo, a aplicación deste principio. Nun primeiro momento¹², determínase o nivel de recursos dos que debe dispoñer a Generalitat, utilizando como variables básicas para o cálculo das necesidades de gasto: a poboación, rectificada polos custos diferenciais e por elementos demográficos, en particular a porcentaxe de inmigrantes, así como a densidade de poboación, a dimensión dos núcleos urbanos e a poboación en situacións de exclusión social. Cómpre ter en conta, adicionalmente, a capacidade fiscal, de xeito ambiguo ou indeterminado. No cadro adxunto podemos comprobar con facilidade como son outros os criterios recollidos no texto dos estatutos procedentes doutras comunidades autónomas.

É de interese salientar a referencia catalá á capacidade fiscal. Zabalza (2007) efectúa unha lectura textual do estatuto, que coloca nunha altura similar capacidade fiscal e necesidades de gasto: de atender á primeira, os resultados diverxen dos que obtemos se atendemos ás segundas. Na nosa opinión, mesmo unha lectura puramente textual do artigo 206.1 indica que prevalecen as necesidades de gasto, por máis que deba ser tomada en consideración a capacidade fiscal. Nada indica tampouco con que ponderación e con que signo debe entrar no modelo esta variable, con evidente potencial de xeración de desigualdades entre comunidades.

Finalmente, é común ao conxunto dos estatutos ((véxase, por exemplo, ECA 209, EAN 175.2 e 183.5, EBA 122 e 126.2) a inclusión do principio de lealdade institucional, para impedir que decisións dunha administración teñan un impacto financeiro negativo sobre outra, establecéndose, cando proceda, as competencias oportunas. No caso catalán ou balear será

a Comisión Mixta a que vele polo seu cumprimento, incluíndo os efectos das decisións lexislativas europeas.

3.2. A nivelación

A posición das comunidades autónomas en relación cos mecanismos de nivelación e solidariedade depende da estimación da súa balanza fiscal: unha balanza fiscal superavitaria¹³, con todas as administracións confundidas, dá lugar a unha posición máis crítica que se os gastos calculados son superiores aos ingresos estimados.

O novo Estatuto catalán, convén subliñalo, prevé un segundo momento, no que se aplicarían os mecanismos de nivelación e solidariedade para garantir a suficiencia da Facenda Central¹⁴, con obxecto de que os servizos de educación, sanidade e outros servizos básicos do estado do benestar prestados polas comunidades autónomas poidan ter niveis similares en toda España para un esforzo fiscal equivalente. Non é moi diferente a fórmula recollida no Estatuto de Andalucía (EAN 175.2), por máis que os matices sexan significativos: nos servizos sociais esenciais do estado de benestar habería que garantir a consecución dun nivel semellante no conxunto do Estado e o esforzo fiscal exprésase en termos da normativa¹⁵.

O Estatuto catalán é moito máis prolixo na regulación dos mecanismos de nivelación, tan só acompañado nesta preocupación polo Estatuto balear (EBA, 123). Así, indica a reversibilidade do mecanismo, o que podería dar lugar a que a Generalitat reciba fondos da Facenda Central para o financiamento dos servizos básicos. É importante lembrar que é a Administración do Estado a que debe fixar os niveis de referencia para a aplicación dos mecanismos de nivelación e solidariedade (ECA 206, EBA 123). Si é específico do Estatuto catalán que a contribución á nivelación deba ser acordada no seo da Comisión Mixta de Asuntos Económicos e Fiscais Estado-Generalitat.

Nun terceiro momento, efectuarase unha avaliación, de carácter periódico e a partir do principio de transparencia, para garantir que non haxa efectos discriminatorios para Cataluña a respecto doutras comunidades autónomas (ECA 201.4). Por último, en prescrición enigmática, a Administración do Estado debe garantir que a aplicación dos citados mecanismos de nivelación non altere a posición relativa de Cataluña na ordenación da renda por habitante das comunidades autónomas, nunha sorte de translación ao contexto español do principio de ordinalidade que rexe as relacións entre rexións alemás (véxase López Laborda, 2007, para unha apreciación similar).

3.3. A avaliación da reforma

3.3.1. Necesidades de gasto

A determinación das necesidades de gasto de cada unha das comunidades autónomas en cada momento do tempo é un elemento central do sistema de financiamento autonómico; punto de partida indiscutido, ata o de agora, para o cálculo dos recursos de que debería dispoñer cada administración rexional. Se ben os principios básicos que rexen esa determinación destilan sensatez e teñen evolucionado en favor dunha superior complexidade con cada revisión do sistema, hai unha fonda insatisfacción cos resultados, con dúas dimensións:

- Desequilibrios verticais dinámicos: Os recursos de que dispoñen as comunidades teñen experimentado unha evolución por debaixo da actividade económica xeral (véxase De Haro, 2007), provocando unha maior recorrencia ao déficit. Non está claro se este resultado é debido a unha menor sensibilidade dos recursos autonómicos ao

ciclo económico ou se deriva da menor responsabilidade das administracións rexionais (véxase González Calbet, 2007).

- Desequilibrios horizontais estáticos e dinámicos: As diferenzas no financiamento por habitante entre comunidades no ano base do modelo son elevadas (para unha media de 100 irían do 89,3% de Madrid ao 123,1% de La Rioja) (véxase De la Fuente e Gundín, 2007) e, ao longo da súa vixencia, sen medrar necesariamente as diferenzas globais, os recursos de que dispoñen as comunidades derivan da dinámica demográfica e da evolución económica diferencial de cada territorio, con puntos de chegada complicados para aquelas con superior crecemento demográfico e menor avance económico.

Nin o Estatuto catalán nin os restantes dan unha resposta completa a estas deficiencias do modelo, seguramente porque non é a súa función nin estarían en condicións de asumir esa responsabilidade. O avance na autonomía e responsabilidade, así como a revisión periódica do sistema, si orientan en boa dirección a reforma do modelo de financiamento. Pero, na medida en que fagan máis dependentes ás autonomías dos seus propios recursos, obrigarán á Administración Central a velar polos desequilibrios particulares que procedan de causas lexítimas (non o será unha rebaixa fiscal, pero si un *shock* asimétrico de demanda que reduza a taxa de crecemento dunha comunidade, por exemplo). As reformas estatutarias, pola contra, teñen un custo: complicar unha sensata determinación das necesidades de gasto, que quere atender á posición de cada comunidade expresada no seu estatuto, pola heteroxeneidade e a desigual condición dos criterios propostos.

3.3.2. *As limitacións á nivelación*

Inicialmente, a pretensión da reforma catalá consistía en reproducir os efectos do réxime de concerto no interior do sistema común. A cesión ampla de impostos estatais, con asignación completa dos rendementos, capacidade normativa e xestión tributaria integral á Generalitat, debería verse acompañada dunha fórmula de retorno á Facenda Central, similar ao cupo vasco ou navarro¹⁶. Como indican os autores do Informe (IEA, 166), «este modelo, que debería garantir a suficiencia financeira para o pleno exercicio do autogoberno, podería ter características similares ao concerto económico, dependendo da fórmula que se establecese para determinar a contribución de Cataluña ao Estado». A máxima autonomía, no caso de Cataluña, produce a máxima suficiencia e a capacidade para negociar nas mellores condicións a contribución ás arcas centrais (mecanismos de nivelación e solidariedade).

Que quedou de tal pretensión ao remate da tramitación da reforma? Algúns residuos de certa dimensión. O máis relevante: atribuírle á comunidade autónoma a titularidade dos rendementos de todos os tributos reportados en Cataluña; e, xa que logo, establecer a participación da administración autonómica (por medio da Comisión Mixta) na decisión de ata onde está disposta a financiar a outras administracións —a permitir a saída de recursos tributarios—, sinalando algúns lindes no propio estatuto (principio de ordinalidade, principio de non discriminación).

Algúns autores consideran que o Estatuto catalán, aínda na versión finalmente aprobada, conduce a ese resultado (López Laborda, 2007) por introducir o criterio de nivelación parcial como substitutivo do de nivelación total e incondicionada, que rexía ata agora. As súas simulacións, coincidentes no rango e no signo coas doutros autores (Zabalza, 2007), indican un beneficio neto intenso para Madrid, Cataluña e Baleares, e un prexuízo para as restantes

comunidades. Na nosa opinión, os resultados dependen das asuncións feitas en relación con elementos básicos do modelo conxunto, que están por determinar e que non van poder ser definidos de xeito unilateral (Generalitat) ou bilateral (negociación entre a Administración do Estado e a Generalitat)¹⁷. Estes elementos son:

A eventual diferenciación entre as funcións esenciais do estado de benestar, ligadas a unha nivelación total, e as non esenciais, que serían obxecto dunha nivelación parcial. Os criterios para o cálculo das necesidades de gasto asociadas a cada unha das funcións que, como vimos, son variadas e heteroxéneas entre comunidades. Ningún estatuto está por riba dos outros.

O deseño dos mecanismos de nivelación total e parcial¹⁸.

Na nosa opinión, terá que ser e será o Estado, nun ámbito multilateral, con presenza de todas as comunidades e no seo do debate sobre o financiamento autonómico, o que estará en condicións de dar unha resposta a estas cuestións. A pretensión de recadación de todos os impostos en Cataluña por unha administración dependente da Generalitat tampouco prosperou. Os rendementos de IRPF, IVE, IIEE estarán nas mans da Facenda Central, que llos asignará á Generalitat en función do que se defina nun ámbito multilateral e do que se legisle no Parlamento español. Garantir a suficiencia (sempre relativa e en relación con outras comunidades) vía estatuto só pode ter sentido para as comunidades desenvolvidas e nunha perspectiva confederal: os residuos desta perspectiva non inverten a lóxica federal, que ao final prevalece. A determinación da contía do fondo de suficiencia (en positivo ou en negativo) como elemento de axuste do modelo non foi modificada e pertence ao espazo federal.

Certo é que a Generalitat dispoñerá dun foro bilateral de presión (a Comisión Mixta, que ten entre as súas funcións a de fixar o volume dos fluxos de nivelación e solidariedade) e de elementos no texto estatutario en favor das súas pretensións —contrarrestadas por outros estatutos—, o máis importante dos cales é o establecemento dun principio de ordinalidade.

Este principio, vinculado á renda por habitante, carece de sentido no modelo. É un residuo da concepción confederal que impregnaba o estatuto aprobado polo Parlamento catalán: os rendementos dos impostos directos (e das cotizacións sociais) son agregados pola facenda catalá a partir dos pagamentos individuais.. As prestacións sociais son tamén distribuídas entre os beneficiarios pola facenda catalá. E devólveselles aos individuos unha parte dos impostos directos reportados para evitar un cambio na orde das comunidades autónomas no tránsito entre renda por habitante e renda dispoñible por habitante. Só despois se librarían recursos á Facenda Central. Claramente, este non é o modelo que prevalecerá, que ademais sería escasamente compatible coa CE.

4. AS RELACIÓNS COA AXE

Os estatutos reformados pretenden configurar dun xeito máis formalizado e condicionado que antes as relacións coa Administración Xeral do Estado en materia económico-financeira, institucionalizando a bilateralidade e tentando determinar cara ao futuro a actuación do Estado en materia, fundamentalmente, de investimentos ou, en todo caso, de gastos territorializados.

4.1. A bilateralidade institucionalizada

Varias reformas estatutarias (Cataluña, Andalucía, Aragón, Baleares) institúen unha Comisión Mixta de Asuntos Económicos e Fiscais Estado-CC.AA., con funcións non exactamente coincidentes na súa literalidade, pero que resume ben o o Estatuto catalán:

«Concreción, aplicación, actualización e seguimento do sistema de financiamento, así como a canalización do conxunto de relacións fiscais e financeiras» (ECA, 210.1). Trátase, en suma, dun instrumento de negociación e produción de acordos entre as dúas administracións no ámbito das relacións fiscais e financeiras. Ata o de agora, existían fórmulas de negociación bilateral no ámbito estrito do traspaso de servizos e cesión tributaria, que operaban desde o inicio do proceso autonómico (Comisións Mixtas de Transferencias). Agora elévanse de rango e xeneralízanse para abranguer todo un ámbito de relacións, o que augura unha vida intensa e unha produción permanente de acordos ou non acordos. Estas comisións mixtas serán paritarias e funcionarán por consenso entre as partes, de forma que a Administración do Estado sempre terá a capacidade de vetar resolucións que considere inconvenientes.

A cuestión central da nova regulación non está escrita nos estatutos: Como se incardinan, formal e temporalmente, os ámbitos bilateral e multilateral? Algunhas comunidades semellan pretender unha negociación bilateral previa e condicionante, con posterior recomposición multilateral que valide o decidido previamente. Así, a título de exemplo, nos estatutos de Baleares e de Cataluña recóllese que é función da Comisión Mixta «acordar a contribución á solidariedade e aos mecanismos de nivelación previstos no artigo 206» (EB 126.3.c, ECA 210.2.b). No Estatuto de Andalucía, pola súa parte, establécese que «Andalucía, atendendo aos seus intereses en materia de financiamento, poderá decidir a súa vinculación ao modelo de financiamento autonómico no xeito e forma previstos no artigo 184...» (EAN, 183.2).

En sentido contrario, sería máis congruente coa lóxica dun modelo de estirpe federal, como o autonómico, máis respectuoso co seu funcionamento ata o presente e de máis doada xestión política que, a partir dunha negociación global de carácter multilateral, que tivese como escenario unha conferencia sectorial ao estilo do Consello de Política Fiscal e Financeira, existise unha posterior concreción, especificación e seguimento de carácter bilateral en cada comunidade autónoma. Sen dúbida, esta segunda interpretación posúe un menor alcance político e, no fondo, a súa novidade é dun grao inferior: transparentaría os contactos entre institucións que, ata o momento, xa funcionaban. Ao facelo, facilitaría que as posicións de cada institución fosen coñecidas polo resto dos actores en xogo, que poderían adecuar as súas estratexias e levalas aos marcos bilaterais de negociación creados polos respectivos estatutos. Este esquema é compatible coa existencia de diferentes velocidades para o desenvolvemento do estado autonómico, creando un marco estable para a formulación de iniciativas por aquelas comunidades máis dilixentes ou activas. A continuación, deberían ser tratadas nun marco multilateral para acadar un rango normativo.

4.2. O condicionamento das actuacións do Estado

Os estatutos de autonomía son unha norma de carácter especial, por canto incorporan un procedemento complexo de tramitación que garante unha dupla vontade: a dos parlamentos autonómicos, normalmente por maioría reforzada, e a do Parlamento español, por maioría absoluta¹⁹. De momento, a iniciativa da reforma ten sido das cámaras rexionais, facendo o Parlamento español un labor de control de constitucionalidade e de adecuación á vontade maioritaria no seu ámbito. O carácter paccionado dos estatutos e o *iter* seguido para as reformas na última quenda²⁰, combinado coa sensación de agravio «histórico» dalgunhas comunidades autónomas, ten producido algúns resultados preocupantes. O máis notable, por abandonar o ámbito competencial propio das autonomías e entrar de cheo nas competencias do Estado, é o intento de comprometer un determinado volume de investimentos da Administración Central

ao longo dun período determinado. A reforma do estatuto foi percibida como unha oportunidade para comprometer a acción do Estado desde o Parlamento autonómico.

Así, no Estatuto de autonomía de Cataluña régúlase que o investimento rexionalizado da Administración Central na comunidade debe ser equiparado á participación relativa do PIB de Cataluña en relación co español durante sete anos. O Estatuto de Andalucía opta por unha fórmula similar, pero substitúe PIB por poboación, matizando este criterio coa necesidade de «garantir de xeito efectivo o equilibrio territorial». Aragón postula no seu estatuto que se teña en conta «con carácter prioritario, a superficie do territorio, os custos diferenciais de construción derivados da orografía, así como a súa condición de comunidade fronteiriza, e incorporaranse criterios de equilibrio territorial en favor das zonas máis desfavorecidas». En Castela-A Mancha invócanse a poboación, o PIB e a extensión territorial como criterios de distribución dos investimentos do estado. En Castela-León réclámase a aplicación da superficie do territorio e de criterios de equilibrio territorial. En Baleares o Estatuto compromete a aprobación dunha lei de insularidade e, mentres, nun prazo non superior a sete anos, o investimento no territorio insular non debe ser inferior ao medio por habitante das CC.AA. de réxime común, adaptado polas condicións de insularidade.

No cadro adxunto observamos as diferenzas de resultado por aplicar un ou outro dos criterios máis defendidos polas comunidades autónomas. Dos tres criterios básicos empregados, o que mellor se axusta á distribución correspondente ao exercicio 2007 é a poboación. Aínda produce menores diverxencias a media aritmética simple dos tres criterios. Pero, en calquera caso, as diferenzas son notables.

CADRO 3. INVERTEMENTO PÚBLICO REXIONALIZADO.
APLICACIÓN DE DISTINTOS CRITERIOS ESTATUTARIOS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ANDALUCÍA	3.592,67	16,84	2,83	5,71	-17,89	-3,12	101,75	205,05	-642,73	-111,98
ARAGÓN	1.053,29	4,94	91,08	-41,39	-37,68	4,00	959,31	-435,98	-396,84	42,16
ASTURIAS	928,94	4,35	-51,86	-42,90	-50,13	-48,29	-481,71	-398,49	-465,65	-448,62
ILLAS BALEARES	217,70	1,02	-3,29	116,72	141,90	85,11	-7,16	254,10	308,91	185,28
CANARIAS	549,69	2,58	-42,86	72,15	59,16	29,48	-235,61	396,61	325,20	162,06
CANTABRIA	404,56	1,90	-44,53	-32,25	-32,69	-36,49	-180,15	-130,49	-132,25	-147,63
CASTELA E LEÓN	1.884,37	8,83	110,89	-34,62	-36,88	13,13	2.089,50	-652,35	-694,87	247,43
CASTELA-A MANCHA	1.190,22	5,58	181,58	-23,26	-39,29	39,67	2.161,15	-276,85	-467,66	472,21
CATALUÑA	2.957,74	13,86	-54,21	13,80	32,43	-2,66	-1.603,33	408,11	959,31	-78,63
ESTREMADURA	628,53	2,95	179,37	-15,48	-40,50	41,13	1.127,39	-97,33	-254,56	258,50

GALICIA										
	1.754,63	8,22	-28,91	-22,55	-35,40	-28,95	-507,34	-395,61	-621,15	-508,04
MADRID										
	2.613,94	12,25	-87,05	9,71	41,75	-11,86	-2.275,36	253,71	1.091,28	-310,12
MURCIA										
	754,43	3,54	-36,76	-15,22	-29,95	-27,31	-277,30	-114,84	-225,94	-206,03
NAVARRA										
	140,51	0,66	239,57	355,19	276,12	290,29	336,62	499,08	387,98	407,89
PAÍS VASCO										
	477,69	2,24	-36,13	118,76	182,39	88,34	-172,59	567,28	871,27	421,99
LA RIOJA										
	187,33	0,88	13,58	-22,59	-14,96	-7,99	25,44	-42,31	-28,03	-14,97
C. VALENCIA										
	1.876,77	8,79	-47,74	19,59	10,31	-5,95	-895,99	367,67	193,50	-111,61
MELILLA										
	58,52	0,27	-99,06	-42,58	-48,00	-63,21	-57,97	-24,92	-28,09	-36,99
CEUTA										
	68,70	0,32	-98,83	-46,32	-49,56	-64,90	-67,90	-31,82	-34,04	-44,59
ESPAÑA										
	21.340,13	100,00	79,66	61,52	66,89	50,77	714,41	295,16	429,87	223,41

Millóns de euros e porcentaxe

- ① Investimento público rexionalizado 2007, por comunidades autónomas, en millóns de euros correntes.
- ② Ídem, en porcentaxe.
- ③ Diferenza porcentual con 1. de aplicar o criterio de superficie.
- ④ Ídem, con poboación.
- ⑤ Ídem con PIB.
- ⑥ Media das tres variables anteriores.
- ⑦ Diferenza absoluta con 1. de aplicar o criterio de poboación, millóns de euros.
- ⑧ Ídem con poboación.
- ⑨ Ídem con PIB.
- ⑩ Media dos tres criterios anteriores.

A aplicación dos estatutos xa aprobados ou en tramitación obrigará, daquela, a unha modificación substancial dos parámetros actuais de distribución dos investimentos rexionalizados do Estado. Este cambio só será factible mentres exista un número porcentualmente elevado de comunidades sen criterios de distribución propios nos seus estatutos —que serán as grandes prexudicadas—. En consecuencia, prodúcese un incentivo moi forte para replicar o modelo, introducindo os criterios máis favorables para a rexión. Unha vez xeneralizada a esixencia, o *sudoku* carece de solución. Só elixindo unha media ponderada dos distintos criterios se faría posible a solución do quebracabezas.

Deixando á marxe as cuestións normativas²¹, este condicionamento dos orzamentos xerais do Estado carece de sentido económico. Non só polas dificultades de ligar a colocación dos investimentos e a incidencia dos mesmos²², senón porque atenta contra o espírito básico dun

estado de lóxica federal. Lembremos que as comunidades autónomas dispoñen de capacidade para o investimento no ámbito das súas competencias, así como —as de menor nivel de desenvolvemento— de fondos específicos, españois ou europeos, para aumentar o stock de capital público e reforzar as oportunidades de crecemento económico. Se repartimos os investimentos do Estado polo territorio en función dun criterio obxectivo, non é preferible pasarlles os fondos e a capacidade de decisión ás comunidades autónomas, mantendo na Administración Central a capacidade de planificación cando sexa precisa? Se mantemos un nivel federal, central, de decisión, non é porque nalgúns asuntos —grandes infraestruturas, por exemplo— queremos prescindir dos determinantes territoriais ríxidos²³?

5. CONCLUSIÓNS

Nesta recente vaga de reformas estatutarias, o Estatuto de autonomía de Cataluña amósase como un exemplo extremo de tensión da lóxica federal. Algunhas das dificultades creadas pola nova regulación están presentes tamén noutros estatutos xa aprobados ou en tramitación parlamentaria. Permítasenos concluír con tres observacións a xeito de síntese:

1. O resultado é tecnicamente moi deficiente. A invasión por parte de normas autonómicas de campos que deben ser obxecto de regulación por normas de ámbito español conduce a ambigüidades, confusións e preceptos inaplicables.
2. O Estatuto catalán finalmente aprobado non consegue quebrar a lóxica do modelo constitucional: na determinación dos mecanismos da autonomía financeira, da suficiencia e a nivelación ou da solidariedade interrexional ten que remitirse a normas xerais, que serán as que finalmente determinen o resultado en cada ámbito. Por outra parte, en moitos aspectos atópase con formulacións de similar rango e parcialmente contraditorias recollidas noutros estatutos.
3. As prescricións extraestatutarias recollidas nos estatutos responden a unha lóxica política (non legal) e poden ter efectos neste ámbito: condicionar ou nesgar as decisións que deban ser adoptadas nun ámbito multilateral (autonomía, suficiencia) ou polos órganos centrais (investimentos, solidariedade). Esta segunda rolda terá as dificultades tradicionais para acomodar posicións diversas, agravadas polo rango estatutario das demandas de moitas comunidades autónomas e a carga política incorporada. Porén, felizmente, será de xeito multilateral como se definan os trazos básicos do novo modelo de financiamento autonómico. E serán o Goberno central e o Parlamento español os que decidirán en cada momento como atenden ás demandas recollidas no conxunto dos textos estatutarios sobre investimentos ou outros gastos con dimensión rexional.

Notas

- 1 Son ben coñecidas as iniciativas da Generalitat de Cataluña, presidida por J. Pujol, en momentos en que o Goberno de España (primeiro Felipe González e despois José María Aznar) dependía dos votos de CiU para acadar maioría absoluta.
- 2 De feito, o modelo vixente para o período 1997-2001 foi inicialmente refugado (e non foi aplicado) en Andalucía, Extremadura e Castela-A Mancha.
- 3 Véxase o Estatuto de autonomía de Andalucía, 1981, DA 2ª; véxase Estatuto de autonomía de Cataluña, 1979, artigo 45.
- 4 Aprobado antes da reforma do Estatuto catalán, pero que nos servirá de contraste.
- 5 O modelo canario é especial (véxase Lago Peñas, 2005, para unha explicación das súas características). En todo caso, a C.A. de Canarias dótase dun sistema parecido ao catalán en canto á clasificación e organización dos recursos tributarios.
- 6 O EAN remítelle á Comisión Mixta o «alcance e condicións da cesión», tramitando o Goberno da nación o acordo da Comisión como proxecto de lei (178.3).
- 7 No EAN puntualízase que «sen prexuízo da colaboración que se poida establecer con este».
- 8 ECA, no prazo de dous anos; EAN, sen data.
- 9 Por exemplo, en relación coas porcentaxes de cesión dos tributos parcialmente cedidos (ECA).
- 10 Optamos por aceptar a súa inclusión como elemento de autonomía, por canto a dinámica dos ingresos derivados destes instrumentos depende da evolución da economía rexional.
- 11 Un exercicio similar para outra anualidade e con resultados próximos é o acometido por De la Fuente e Gundín, 2007.
- 12 Na seguinte sección veremos os outros dous momentos.
- 13 Sabemos que as estimacións de balanzas fiscais rexionais dependen de opcións teóricas e metodolóxicas que afectan intensamente aos resultados; con todo, cando o nivel de desenvolvemento relativo se afasta considerablemente da media, este impacto non altera o signo da balanza. Así, Cataluña, Madrid ou Baleares amosan sempre unha balanza fiscal positiva (saída de fondos), mentres que en Extremadura, Andalucía ou Galicia é sempre negativa (entrada de fondos).
- 14 «Os recursos da Generalitat, entre outros, serán os derivados dos seus ingresos tributarios, axustados en máis ou menos pola súa participación nos mecanismos de nivelación e solidariedade» (ECA 206.1). Polo tanto, introdución da solidariedade, aínda que moi matizada, como veremos a continuación.
- 15 De la Fuente e Gundín ven na fórmula do Estatuto catalán a comparación dos rendementos por habitante, sen ter en conta a capacidade fiscal.
- 16 Algo máis amable, por canto introduciría elementos de nivelación e solidariedade nunha transición gradual ao sistema de cupo puro.
- 17 López Laborda (2007) asume a complicación de contestar a esta pregunta sen resolver antes múltiples cuestións; Zabalza (2007) insiste na indeterminación do estatuto en materia de financiamento.
- 18 É relevante que o Estatuto catalán distinga entre nivelación (servizos) e solidariedade (desenvolvemento económico), asumindo a participación no financiamento de ambos os esforzos.
- 19 Ademais, nalgúns casos (Galicia ou Cataluña) esíxese aprobación en referendo polo corpo político autonómico.
- 20 Podería darse un *iter* inverso, de acordo coas previsións constitucionais.
- 21 Non parece que se lle poida impoñer ao Parlamento español un condicionante deste tipo para a aprobación dos orzamentos.
- 22 Pódense poñer moitos exemplos: unha liña de ferrocarril que discorre por un territorio só cobra sentido completo se nos contiguos se dota de continuidade; un porto ou un aeroporto poden ter efectos máis alá dunha rexión.
- 23 Cuestión diferente é que, no medio prazo, distribución dos investimentos e distribución da poboación deberían manter unha correlación elevada.

BIBLIOGRAFÍA

- ALVAREZ CORBACHO, X. 2006. «Os problemas financeiros do Estatuto Catalán», en *Reformas do financiamento autonómico: perspectivas desde Galicia*. Santiago de Compostela: Fundación 10 de marzo.
- ÁLVAREZ GARCÍA, S. e D. Cantarero Prieto. 2006. «La definición de un nuevo modelo de financiación autonómica: elementos para un debate», en *Análisis local*, n.º 65, II/2006.
- BAYONA, A. (coordinador). 2003. *Informe sobre la Reforma de l'Estatut Institut d'Estudis Autonòmics*, obra colectiva elaborada por Enoch Albertí, Enric Argullol, Joaquim Ferret e Carles Viver, e coordinada por Antoni Bayona.
- BOSCH, N. e J. M. Durán. (directores). 2005. *La financiación de las comunidades autónomas: Políticas tributarias y solidaridad interterritorial*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- CORRETJA I TORRENS, M. e C. Viver i Pi-Sunyer. 2005. «La reforma de l'Estatut d'Autonomia i les competències de la Generalitat», en *Activitat Parlamentària*, n.º 7, xaneiro de 2005.
- DE HARO, J. 2007. «La financiación de la Junta de Andalucía en el nuevo estatuto de autonomía», en *Seminario del Instituto de Análisis Económico, CSIC, La financiación en los nuevos estatutos autonómicos*, Barcelona. Febreiro de 2007 (versión electrónica).
- DE LA FUENTE, A. e M. Gundín. 2007. «El sistema de financiación de las comunidades autónomas de régimen común: situación actual, perspectivas y propuestas de reforma», en *Seminario del Instituto de Análisis Económico, CSIC, La financiación en los nuevos estatutos autonómicos*, Barcelona. Febreiro de 2007 (versión electrónica).
- ESPASA, M. 2006. «La financiación autonómica: fallos del modelo y perspectivas de futuro a partir de la propuesta acordada para Cataluña», en *Análisis local*, n.º 65, II/2006.
- FERNÁNDEZ LEICEAGA, X. 1996. «Galicia na encrucillada autonómica: unha proposta de modelo de financiamento». *Grial*, n.º 132, 1996.
- FERNÁNDEZ LEICEAGA, X. 2006. «A reforma do modelo de financiamento autonómico», en *Reformas do financiamento autonómico: perspectivas desde Galicia*. Santiago de Compostela: Fundación 10 de marzo.
- GARCÍA DÍEZ, M. A. 2006. «Evaluación de la financiación autonómica actual», en *Reformas do financiamento autonómico: perspectivas desde Galicia*. Santiago de Compostela: Fundación 10 de marzo.
- GONZÁLEZ CALBET, L. 2007. «Retos pendientes en el sistema de financiación autonómica de régimen común», *Seminario del Instituto de Análisis Económico, CSIC, La financiación en los nuevos estatutos autonómicos*. Barcelona. Febreiro de 2007 (versión electrónica).
- LAGO PEÑAS, M. e S. Lago Peñas. 2006. «Financiamento autonómico: propostas desde Galicia», en A. Prada Blanco e X. Alvarez Corbacho (coordinadores), *Chaves da economía pública galega*. Vigo: Editorial Galaxia.
- LAGO PEÑAS, S. 2005. *Las particularidades de las finanzas públicas canarias: causas y consecuencias*. Sevilla: Consejería de Economía y Hacienda, Junta de Andalucía, en prensa.
- LÓPEZ LABORDA, J. 2007. «Las reformas estatutarias y la modificación del grado de nivelación de las comunidades autónomas», en J. Tornos Mas (director). 2007. *Informe Comunidades Autónomas 2006*. Barcelona: Instituto de Derecho Público.
- RODRÍGUEZ BEREIJO, A. 2006. «Financiación autonómica y el estatuto de Cataluña», I, II, III, ABC, 26, 27, 28 de outubro de 2006.
- SEVILLA SEGURA, V. 2006. «La financiación autonómica después del nuevo Estatuto de Cataluña», en F. J. Ferraro García (coordinador). *Un balance del estado de las autonomías*. El Ejido: Mediterráneo Económico, Fundación Caja Mar.
- ZABALZA, A. 2007. «La financiación autonómica en el Estatuto de Cataluña», *Seminario del Instituto de Análisis Económico, CSIC, La financiación en los nuevos estatutos autonómicos*. Barcelona. Febreiro de 2007 (versión electrónica).